

KONSTITUTSIYA DAVLATNING ASOSIY QONUNI

Reyimboyev Javohir Hamdam o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
"Yurisprudensiya" ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

Ruzimurodov Jahongir Sherzod o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
"Yurisprudensiya" ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

jahongirruzimurodov40@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada asosiy qonunimiz haqida, Konstitutsiyada belgilangan inson huquq va erkinliklari, hokimiyatning bo'linish prinsipi hamda xalqaro huquqning umumetirof etilgan prinsip va normalari haqida, Konstitutsiyamizning vazifasi va xalqaro huquq tizimidagi o'rni, shuningdek boshqa davlatlarning Konstitutsiyalari haqida qisqacha fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Konstitutsiyaning ahamiyati, asosiy vazifasi va tushunchasi, Konstitutsiyada mustahkamlangan insonlarning asosi huquqlari, erkinliklari va manfatlari, boshqa davlatlarning Konstitutsiyalari.

КОНСТИТУЦИЯ – ОСНОВНОЙ ЗАКОН ГОСУДАРСТВА

Рейимбоев, сын Джавахира Хамдама, является студентом
1 курса Андиганского института сельского хозяйства и
агротехнологий по специальности «Правоведение».

Сын Рuzимуродова Джахангир Шерзод - студент
Андиганского института сельского хозяйства и а
гротехнологий, факультета «Правоведение» 1 курса.

jahongirruzimurodov40@gmail.com

Аннотация: В данной статье собраны краткие мысли о нашем основном законе, правах и свободах человека, определенных в Конституции, принципе разделения властей и общепризнанных принципах и нормах международного права, функции нашей Конституции и ее месте в международно-правовой системе, а также конституции других стран.

Ключевые слова: Конституция Республики Узбекистан, значение, основная задача и концепция Конституции, основные права, свободы и преимущества человека, закрепленные в Конституции, Конституции других стран.

CONSTITUTION IS THE BASIC LAW OF THE STATE

Reyimboyev Javohir Hamdam oglu - 1st year student of the Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies, "Jurisprudence" program.

Ruzimurodov Jahongir Sherzod oglu - 1st year student of the Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies, "Jurisprudence" program.

jahongirruzimurodov40@gmail.com

Abstract: This article briefly discusses our basic law, human rights and freedoms enshrined in the Constitution, the principle of separation of powers, and generally recognized principles and norms of international law, the role of our Constitution and its place in the international legal system, as well as the Constitutions of other countries.

Keywords: Constitution of the Republic of Uzbekistan, the importance, main tasks and concept of the Constitution, the fundamental rights, freedoms and interests of people enshrined in the Constitution, Constitutions of other countries.

Konstitutsiya — bu davlatning asosiy qonuni bo'lib, uning strukturasi, hokimiyatning tartibini, fuqarolarning huquq va erkinliklarini belgilaydi. Konstitutsiya davlatning asosiy prinsiplarini, boshqaruv tizimi va jamiyatda adolatni ta'minlash uchun zarur bo'lgan me'yorlarni o'z ichiga oladi. U davlat va jamiyatning barcha qonunlari uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Konstitutsiyaning ustunligi

Konstitutsiyaning ustunligi — bu uning barcha boshqa qonunlar va normativ hujjatlarga nisbatan eng yuqori huquqiy kuchga ega bo'lishini anglatadi. Ya'ni, barcha qonunlar, qarorlar va boshqa normativ hujjatlar Konstitutsiyaga zid bo'lmasligi kerak. Agar biror qonun yoki hujjat Konstitutsiyaga qarshi bo'lsa, u amalda qo'llanilmaydi yoki uning ijrosi to'xtatiladi.

Konstitutsiyaning ustunligi quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Qonun ustivorligi: Barcha qonunlar va normativ hujjatlar Konstitutsiyaga mos bo'lish kerak.

2. Huquqiy himoya: Fuqarolar va jamiyatda huquqiy tizim Konstitutsiya asosida faoliyat yuritadi.

3. Hokimiyatning chegaralanganligi: Davlat hokimiyati faqat Konstitutsiya doirasida amalga oshiriladi, shuning uchun hokimiyatning suiiste'mol qilinishi oldini olish uchun me'yoriy cheklovlar qo'yiladi. Konstitutsiyaning ustunligi orqali demokratik tizimni, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, hamda davlatning barqarorligi va qonuniyligini ta'minlash mumkin.

Konstitutsiyaning ahamiyati

Konstitutsiyaning ahamiyati juda katta, chunki u davlatning asosiy huquqiy hujjati bo'lib, jamiyatni tartibga solish va boshqarishni ta'minlaydi. Uning ahamiyatini quyidagilar orqali tushuntirish mumkin:

1. Hokimiyatni taqsimlash va tartibga solish: Konstitutsiya davlat hokimiyatining qanday tuzilganini va u qanday ishlashini belgilaydi. Bu hukumatning muayyan organlariga (masalan, ijroiya, qonunchilik va sud hokimiyati) berilgan vakolatlar va ularning o'zaro munosabatlari aniqlaydi. Shuningdek, hokimiyatning suiste'mol qilinishini oldini olish uchun cheklovlar o'rnatadi.

2. Fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish: Konstitutsiya fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini (masalan, so'z erkinligi, din erkinligi, yig'ilish erkinligi) himoya qiladi. Shu tariqa, u fuqaro va davlat o'rtasidagi asosiy huquqiy munosabatlarni belgilaydi.

3. Huquqiy tizimning asosini tashkil etadi: Konstitutsiya barcha boshqa qonunlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Barcha boshqa qonunlar Konstitutsiyaga zid bo'lmasligi kerak. Bu qonun ustivorligini ta'minlaydi va huquqiy adolatni kuchaytiradi.

4. Davlat va jamiyatni barqarorlashtirish: Konstitutsiya jamiyatda tartibni va adolatni ta'minlash uchun zarur bo'lgan huquqiy me'yorlarni yaratadi. U davlatning iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy tizimlarini belgilaydi va ularning qanday ishlashini nazorat qiladi.

5. Demokratik asoslarning rivojlanishi: Konstitutsiya demokratik asoslar, ya'ni saylov, fuqarolarning ishtiroki va davlat organlarining mas'uliyatini belgilaydi. Bu jarayonlar fuqarolarni davlat boshqaruviga qo'shadi va jamiyatda adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli, Konstitutsiya nafaqat davlatning huquqiy asoslarini, balki jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlash uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Konstitutsiya — bu davlatning asosiy huquqiy hujjati bo'lib, u davlatning tuzilishi, hokimiyat organlarining funksiyalari, fuqarolarning huquq va erkinliklari, shuningdek, davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni belgilaydi. Konstitutsiya davlatni boshqarishning asosiy prinsiplari va qonuniy asoslarini yaratadi, shu bilan birga, davlatning ichki va tashqi siyosatiga asos bo'ladi.

Konstitutsiyaning asosiy vazifalari

1. Davlat tuzilishini belgilash: Konstitutsiya davlatning siyosiy tuzilishini, uning boshqaruv shaklini (parlamentli, prezidentlik yoki aralash tizim) aniqlaydi. Bu qonun hokimiyatni qanday taqsimlashini va davlat organlari o'rtasidagi munosabatlarni belgilaydi.

2. Fuqarolar huquqlarini himoya qilish: Konstitutsiya inson huquqlarini va erkinliklarini, jumladan, so'z erkinligi, diniy erkinlik, adolatli sud, ta'lim olish huquqi, ishga joylashish huquqi kabi asosiy huquqlarni himoya qiladi. Fuqarolar bu huquqlarni qonuniy ravishda talab qilishi va himoya qilishlari mumkin.

3. Qonun ustivorligini ta'minlash: Konstitutsiya barcha boshqa qonunlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Barcha qonunlar va normativ hujjatlar Konstitutsiyaga zid bo'lmasligi kerak. Agar biror hujjat yoki qonun Konstitutsiyaga to'g'ri kelmasa, u bekor qilinishi yoki o'zgartirilishi mumkin.

4. Davlat hokimiyatining chegaralanganligi: Konstitutsiya davlat hokimiyatining chegaralarini belgilaydi, shu bilan birga, hokimiyatni suiiste'mol qilishni oldini oladi. Bunda hokimiyatning uchta asosiy tarmog'i — ijroiya, qonunchilik va sud hokimiyati — o'rtasidagi muvozanat ta'minlanadi.

5. Barqarorlik va adolatni ta'minlash: Konstitutsiya jamiyatda barqarorlikni, adolatni va ijtimoiy tinchlikni saqlashga xizmat qiladi. Shu orqali davlat boshqaruvi samarali va adolatli bo'lishi ta'minlanadi.

6. Xalqaro huquqqa moslik: Ko'plab davlatlar o'z Konstitutsiyalarida xalqaro huquq normalarini hisobga oladi. Bu xalqaro me'yorlar va shartnomalar bilan davlat ichki qonunlarini uyg'unlashtirishga yordam beradi. Shu tariqa, Konstitutsiya — nafaqat huquqiy hujjat, balki davlatning barcha jamiyat a'zolarining o'z huquq va majburiyatlarini tushunishlari uchun asosiy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Konstitutsiya demokratik qadriyatlar va huquqiy davlatning poydevori hisoblanadi.

Konstitutsiyada mustahkamlangan inson huquqlari

Konstitutsiyada belgilangan inson huquqlari har bir davlatda fuqarolarning asosiy erkinliklari va huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Konstitutsiyada bu huquqlar ko'pincha "asosiy huquqlar" yoki "fuqarolik huquqlari" deb ataladi. Umuman olganda, Konstitutsiya insonning huquqlari va erkinliklarini quyidagi asosiy yo'nalishlarda belgilaydi:

1. Shaxsiy erkinliklar:

- Hayot huquqi: Hech kim qonunga zid ravishda o'ldirilishi yoki tanasiga zarar yetkazilishi mumkin emas.

- Erkinlik huquqi: Har bir fuqaro hibsga olinishi yoki ozodlikdan mahrum etilishi faqat qonuniy asoslarda amalga oshirilishi mumkin.

- Izzat va qadri himoya qilish: Har bir shaxsning qadr-qimmatini hurmat qilinishi kerak va uning shaxsiy hayotiga, xususiy mulkiga, va boshqa huquqlariga aralashish mumkin emas.

2. Fuqarolik va siyosiy huquqlar:

- So'z va fikr erkinligi: Har bir shaxs erkin ravishda o'z fikrini ifoda etish huquqiga ega.

- Yig'ilish va tashkilotlar tuzish huquqi: Fuqarolar to'planib, jamoat tashkilotlarini yaratish, mitinglar o'tkazish, siyosiy partiyalar va boshqalar tashkil etish huquqiga ega.

- Saylov huquqi: Har bir fuqaro saylovda qatnashish va saylanish huquqiga ega.

3. Ijtimoiy va iqtisodiy huquqlar:

- Ta'lim huquqi: Har bir shaxs ta'lim olish huquqiga ega bo'lib, davlat tomonidan ta'lim olish imkoniyatlari ta'minlanadi.

- Mehnat huquqi: Ishchilarning mehnat huquqlari, adolatli ish haqi, xavfsiz ish sharoitlari, dam olish huquqi kabi ijtimoiy huquqlar himoya qilinadi.

- Sog'liqni saqlash huquqi: Har bir fuqaro sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalana olish huquqiga ega.

4. Qonuniy himoya va adolat:

- O'zini himoya qilish huquqi: Har bir shaxs qonun doirasida o'z huquqlarini himoya qilish huquqiga ega.

- Adolatli sud: Fuqarolar adolatli sud tizimidan foydalanish, ayblovlar bo'yicha himoya olish, va sudda tenglik prinsiplariga asoslanish huquqiga ega.

- Discrimination (diskriminatsiya)ga qarshi himoya: Fuqarolar jins, millat, irq, din, til yoki boshqa omillarga qarab kamsitilmasligi kerak emas.

5. Axborot va axborot olish huquqi:

- Fuqarolar davlat organlari va boshqa tashkilotlardan axborot olish huquqiga ega. Bu, shuningdek, davlatning shaffofligi va hisobdorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Konstitutsiyadagi ushbu huquqlar davlat tomonidan ta'minlanishi kerak, shuningdek, davlat organlari va tashkilotlar fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini hurmat qilish va ularga xalaqit bermaslik uchun javobgardir. Konstitutsiyadagi inson huquqlari, odatda, boshqa qonunlar, xalqaro huquq me'yorlari bilan birga, davlatda demokratik jamiyatni yaratishga yordam beradi.

Boshqa davlatlar konstitutsiyalari haqida qisqacha tushunchalar

Dunyo bo'ylab har bir davlatning o'ziga xos Konstitutsiyasi bor, va bu Konstitutsiyalar har xil tarixiy, madaniy va siyosiy sharoitlarga asoslanadi. Biroq, barcha Konstitutsiyalar davlatni boshqarish, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va qonun ustivorligini ta'minlash kabi asosiy vazifalarni bajaradi. Quyida ba'zi mashhur davlatlarning Konstitutsiyalariga qisqacha tushuncha:

1. Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh) Konstitutsiyasi

- Tarixi: AQSh Konstitutsiyasi 1787 yilda qabul qilingan va hozirgi kunga qadar o'zgarmagan holda mavjud. Bu dunyodagi eng eski yozma Konstitutsiya hisoblanadi.

- Asosiy jihatlari: AQSh Konstitutsiyasi federativ tizimni belgilaydi, unda davlat hokimiyati uchta tarmoqqa (ijroiya, qonunchilik, sud) bo'linadi. Konstitutsiyada "Fuqarolik huquqlari" degan bo'lim mavjud bo'lib, u fuqarolarning asosiy erkinliklarini ta'minlaydi. Shuningdek, Konstitutsiyada ko'plab o'zgartirishlar kiritilgan, masalan, 1964 yildagi Fuqarolik huquqlari to'g'risidagi qonun.

2. Rossiya Federatsiyasi Konstitutsiyasi

- Tarixi: Rossiya Federatsiyasining hozirgi Konstitutsiyasi 1993 yilda qabul qilingan va sobiq Sovet Ittifoqi davridan keyin yangi siyosiy tizimni tashkil etdi.

- Asosiy jihatlari: Rossiya Konstitutsiyasi davlatning federal tuzilishini va prezidentlik boshqaruvini belgilaydi. Prezident — davlat boshlig'i, shu bilan birga,

hukumatni boshqarish va qonunlar chiqarish huquqiga ega. Konstitutsiya inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan, ammo amalda ayrim huquqiy muammolar mavjud.

3. Buyuk Britaniya (Birlashgan Qirollik) Konstitutsiyasi

- Tarixi: Buyuk Britaniyada yozma Konstitutsiya yo'q, uning o'rniga "anomali" yoki "odatiy" huquq va asosiy qonunlar yig'indisi mavjud. Bu huquqiy tizim tarixan rivojlangan va ko'plab normativ hujjatlar va an'analar asosida shakllangan.

- Asosiy jihatlari: Buyuk Britaniya Konstitutsiyasi parlamentarizmni, monarxiyaning cheklangan vakolatlarini va fuqarolarni himoya qilishni ta'minlaydi. Shuningdek, Buyuk Britaniya huquqiy davlatning rivojlanishiga katta hissa qo'shgan "Magna Carta" (1215) kabi tarixiy hujjatlarga ega.

4. Fransiya Respublikasi Konstitutsiyasi

- Tarixi: Fransiya Konstitutsiyasi bir necha bor o'zgargan, lekin hozirgi Konstitutsiya 1958 yilda "V besh Respublika" (Fifth Republic) davrida qabul qilindi.

- Asosiy jihatlari: Fransiya Konstitutsiyasi prezidentlik boshqaruv tizimini belgilaydi, lekin shuningdek, parlament ham muhim rol o'ynaydi. Konstitutsiya adolatli sud tizimi va inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Fransiya davlatining laitsizm tamoyilini, ya'ni din va davlatning ajralishini ko'zda tutadi.

5. Xitoy Xalq Respublikasi Konstitutsiyasi

- Tarixi: Xitoyning hozirgi Konstitutsiyasi 1982 yilda qabul qilingan, lekin uning bir qator o'zgartirishlari amalga oshirilgan.

- Asosiy jihatlari: Xitoyning Konstitutsiyasi marksistik prinsiplarni va Xitoy Kommunistik Partiyasining yetakchiligini ta'kidlaydi. Xitoyda bir partiyali tizim bo'lib, davlatning siyosiy tizimi faqat bitta partiya tomonidan boshqariladi. Fuqarolarning ba'zi huquqlari Konstitutsiyada belgilangan, lekin amalda partiya nazorati kuchli.

6. Hindiston Konstitutsiyasi

- Tarixi: Hindiston Konstitutsiyasi 1950 yilda qabul qilingan va dunyodagi eng uzun yozma Konstitutsiya hisoblanadi.

- Asosiy jihatlari: Hindiston Konstitutsiyasi federativ tizimni, ko'p partiyaviy siyosatni va parlament boshqaruvini belgilaydi. Fuqarolarning asosiy huquqlari, masalan, so'z erkinligi, din erkinligi, ta'lim olish huquqi, va adolatli sud tizimi ta'minlangan. Hindiston Konstitutsiyasida shuningdek, "har tomonlama rivojlanish" va "ijtimoiy adolat" tamoyillari muhim o'rin tutadi.

7. Germaniya Federatsiyasi Konstitutsiyasi (Grundgesetz)

- Tarixi: Germaniya Federatsiyasining hozirgi Konstitutsiyasi 1949 yilda qabul qilindi, va u Germaniya davlatining qayta tiklanishi bilan bog'liq.

- Asosiy jihatlari: Grundgesetz (Asosiy Qonun) demokratik federativ respublika tizimiga asoslanadi. Germaniya Konstitutsiyasi fuqarolarni har xil diskriminatsiyalardan himoya qilishga qaratilgan, shuningdek, asosiy huquqlarga

katta e'tibor qaratadi, masalan, erkinlik, shaxsiy qadr-qimmat va din erkinligi. Germaniya Konstitutsiyasida millatlararo hamjihatlik va ijtimoiy adolat tamoyillari ko'rsatilgan.

Xullas dunyo davlatlarining Konstitutsiyalari o'zining tarixiy, madaniy va siyosiy sharoitlariga mos ravishda farq qiladi. Biroq, barcha Konstitutsiyalar bir xil asosiy maqsadni — davlat boshqaruvining prinsiplari va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishni ko'zlaydi. Har bir Konstitutsiya o'z jamiyatining o'ziga xos ehtiyojlariga mos ravishda shakllangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi;
- 2.Konstitutsiyaviy huquq darsligi;
- 3.Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi;
- 4.Yuridik adabiyotlar publish 2023;
- 5.Lex uz ma'lumotlari.